

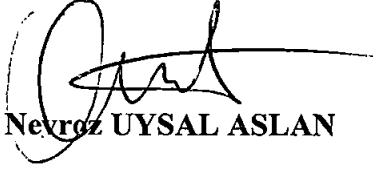

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 13 962

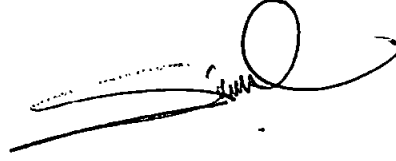
Tarih : 11-09-2025 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur. Gereğini arz ederim.

Nevroz UYSAL ASLAN

Şırnak Milletvekili

Semra ÇAĞLAR GÖKALP

Bitlis Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler , İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 2-10-2025	Esas No: 2/3289

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LİĞİ
1 1 Eylül 2025
Numara:

T B M M GENEL EVRAK
1 1 Eylül 2025
No: 1697451

GENEL GEREKÇE

Türkiye, taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa'nın 17, 19 ve 56'ncı maddeleri uyarınca engelli bireylerin yaşam hakkını, sağlık hakkını, eşitlik ve onur ilkelerini güvence altına almakla yükümlüdür. Ancak pratikte, özellikle cezaevlerinde bu yükümlölüklerin sistematik biçimde ihlal edildiğı görölmektedir.

Bugün Türkiye cezaevlerinde yüzlerce engelli mahpus, en temel insani ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak koşullarda tutulmaktadır. "İnfaz" adı altında sürdürölen bu uygulama, çoğı zaman bir cezadan öte yaşama kasteden bir "intikam" politikasına dönüşmektedir. Özellikle siyasi mahpuslara yönelik ayrımcı tutum, engelli ve ağır hasta olmalarına rağmen tahliye edilmemeleri, devletin cezalandırmayı yalnızca özgürlükten yoksun bırakma ile sınırlamadığını, aynı zamanda yaşamın kendisini hedef aldığını göstermektedir.

Türkiye cezaevlerinde bulunan yüzlerce ağır hasta ve binlerce engelli mahpus çoğı zaman;

- Tekerlekli sandalye, protez veya medikal cihazlara erişememekte,
- Görme ve işitme engeli olanlar iletişim haklarından faydalanamamakta,
- Cezaevlerinin hiçbirini erişilebilirlik standartlarına uygun olmadığı için engelli mahpuslar yaşamlarını çok zor koşullarda idame ettirebilmekte,
- Ağır kronik hastalığı olanlar tedaviye düzenli erişememekte,
- Zihinsel engelliler ise cezaevinde korunmasız ve yalnız bırakılmaktadır.

Bu koşullar yalnızca cezaevinde yaşamı imkânsız hale getirmemekte, aynı zamanda ağır ve kalıcı sağlık kayıplarına yol açmaktadır.

Kadın mahpuslar, özellikle doğum sonrası sağlık sorunları veya engellilik durumlarında çifte mağduriyet yaşamaktadır. Cezaevlerinde kadınlara yönelik yeterli sağlık hizmeti sunulmamakta, bakım ve hijyen koşulları sağlanmamaktadır. Ağır hasta ve engelli kadınların cezaevinde tutulmaya devam edilmesi, cinsiyet temelli ayrımcılığı da derinleştirmektedir.

Bu bağlamda mevcut cezaevi sisteminin, erkek mahpus varsayımı üzerine inşa edildiğı rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla; erkek egemen sistem ile inşa edilen ve yönetilen cezaevlerinde; kadınların, LGBTİ+'ların, farklı kimliklerin, engellilerin ve özellikle de engelli kadın mahpusların özgün ihtiyaçları sistematik olarak göz ardı edilmektedir. Örneğın, cezaevi

kantinlerinde ped, tampon gibi temel hijyen ürünlerinin bulunmaması; kadınlara yönelik iç çamaşırlarının farklı beden seçenekleriyle temin edilmemesi; engelli kadınlar açısından uygun mekânların yetersizliği, hijyen ve bakım ürünlerine erişimdeki ek güçlükler bu anlayışın somut örnekleridir. Kadınlar ve engelli kadınlar bu erkek merkezli kurgunun içinde adeta “görünmez kılınmakta”, ihtiyaçları ya ikincil plana itilmekte ya da tamamen yok sayılmaktadır. Bu durum, hem cinsiyet hem de engellilik temelli ayrımcılığı derinleştirerek insan onuruna uygun yaşam koşullarını ortadan kaldırmaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 16’ncı maddesi, “hayatını tek başına idame ettiremeyecek derecede” engelli olanların infazının ertelenmesini öngörse de bu muğlak ifade keyfi uygulamalara yol açmaktadır. Adli Tıp Kurumu raporlarının siyasallaşmış değerlendirmeleri nedeniyle, ağır engelli ve hasta mahpuslar yıllarca cezaevlerinde tutulmakta, bu süreçte yaşamlarını yitirmektedir. Bu durum yalnızca bir hukuk sorunu değil, aynı zamanda devlet eliyle işlenen bir insan hakları ihlalidir.

Cezaevlerinde tekerlekli sandalye kullanamayan, görme veya işitme engeli nedeniyle günlük ihtiyaçlarını gideremeyen, kendi başına ayakta dahi duramayan yüzlerce mahpus bulunmaktadır. Tuvalet, banyo, yatakhane, merdiven, koğuş düzeni gibi alanlarda erişilebilirlik sağlanmadığı için engelli mahpuslar insanlık dışı koşullarda yaşamaya mecbur bırakılmaktadır. Hastane sevklerinin aylarca geciktirilmesi, tedaviye erişimin engellenmesi, protez, cihaz ve ilaç gibi temel ihtiyaçların karşılanmaması ise işkence ve kötü muamele yasağının doğrudan ihlalidir.

Özellikle siyasi nedenlerle cezaevlerinde tutulan mahpuslar söz konusu olduğunda devletin yaklaşımı daha da sertleşmekte, engelli ve hasta olmaları görmezden gelinerek cezalandırma politikaları derinleşmektedir. Bu tablo hem toplumsal vicdana hem de hukuka aykırıdır.

Bu kanun teklifi, yalnızca teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda devletin engelli ve ağır hasta mahpuslara yönelik ayrımcı ve insanlık dışı yaklaşımına karşı yaşam hakkını, onuru ve eşitliği savunan bir demokratik iradenin ifadesidir. Amaç; cezaevlerinde engelli ve ağır hasta mahpusların haklarını korumak, infaz hukukunu uluslararası standartlara uyumlu hale getirmek ve devletin cezalandırma politikasını insan onuruna saygılı bir çerçeveye çekmektir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1-Mevcut 16'ncı madde, engelli ve hasta mahpusların tahliyesini "hayatını tek başına idame ettirememesi" koşulu gibi belirsiz bir kritere bağlamaktadır. Bu ifade belirsiz ve yoruma açık olduğundan uygulamada keyfiyet yaratmaktadır. Birçok engelli mahpus, fiilen yaşamını sürdüremeyecek durumda olmasına rağmen Adli Tıp Kurumu raporları veya siyasi gerekçelerle cezaevinde tutulmaktadır. Bu düzenleme ile engelli ve hasta mahpusların yaşam hakkı ve sağlık hakkı güvence altına alınmakta, bağımsız sağlık kurumlarının raporları bağlayıcı hale getirilmektedir.

Bu değişiklik ile:

- Engellilik ve hastalık durumunun yaşam hakkını, sağlık hakkını veya insan onuruna uygun yaşam koşullarını tehdit etmesi halinde infazın ertelenmesi zorunlu hale getirilmektedir.
- Sağlık değerlendirmelerinde yalnızca Adli Tıp Kurumu değil, üniversite hastaneleri, devlet hastaneleri ve bağımsız sağlık kurulları da yetkilendirilerek tarafsızlık sağlanmaktadır.
- Kararların geciktirilmesi engellenmekte ve en geç 30 gün içinde sonuçlandırılması güvence altına alınmaktadır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16'ncı maddesi, hükümlülerin hastalık veya engellilik durumlarında infazın ertelenmesi esaslarını düzenlemektedir. Ancak mevcut düzenleme, cezaevine girdikten sonra engelli hale gelen kişiler için yeterli korumayı sağlamamaktadır. Cezaevi koşullarında yaşamını sürdüremeyecek derecede ağır hastalığı veya engelliliği bulunan kişilerin cezaevlerinde tutulmaya devam edilmesi, insan onuru, yaşam hakkı ve sağlık hakkı ile bağdaşmamaktadır.

Bu nedenle maddeye eklenen yeni fıkralarla:

- Cezaevine girdikten sonra engelli hale gelen hükümlülerin sağlık durumunun özel olarak değerlendirilmesi,
- Tahliye sürecinin öncelikli ve ivedi biçimde işletilmesi,
- Başvuruların en geç 30 gün içinde karara bağlanması,
- Ve tüm süreçlerde uluslararası insan hakları sözleşmelerinin esas alınması öngörülmüştür.

Bu düzenleme, engelli hükümlülerin cezalarının onur kırıcı ve insanlık dışı koşullarda infaz edilmesinin önüne geçmeyi, devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesini ve uluslararası insan hakları standartlarıyla uyum sağlamasını amaçlamaktadır.

MADDE 2-Mevcut düzenlemede, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazında “hükümlünün cezasının infazına hiçbir surette ara verilemeyeceği” hükme bağlanmıştır. Ancak bu mutlak düzenleme, ağır hasta ve engelli hükümlüler bakımından yaşam hakkı, insan onuru ve sağlık hakkı ile bağdaşmamaktadır.

Cezaevine girdikten sonra ağır engellilik veya tedavisi cezaevi koşullarında mümkün olmayan hastalıklar yaşayan hükümlüler açısından, infazın kesintisiz sürdürülmesi, fiilen bir ölüm cezası niteliğine bürünmektedir. Anayasa’nın 17. maddesi ile güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı, devletin pozitif yükümlülüklerini de kapsamaktadır. Cezaevinde bulunmak, kişinin sağlık ve onur hakkından mahrum bırakılması anlamına gelmemelidir.

Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, devletlere, engelli ve ağır hasta kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları durumlarda dahi onurlu bir yaşam sürmelerini sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin birçok kararında, ağır hasta mahpusların cezaevinde tutulmaya devam edilmesi işkence ve kötü muamele yasağı ihlali olarak değerlendirilmiştir.

Bu nedenle, Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazına hiçbir surette ara verilmeyeceğine dair hükmün yürürlükten kaldırılarak hasta mahpusların 5275 sayılı İnfaz Kanunu’nun 16. maddesi uyarınca gerekli koşullar sağlandığı takdirde tahliye olabilmeleri amaçlanmıştır.

MADDE 3- Mevcut düzenlemede denetimli serbestlik tedbiri, cezaevinde belli bir süre kalma koşuluna bağlıdır. Ancak ağır hasta, engelli veya kocama hâlindeki hükümlüler açısından bu koşul, yaşam hakkını tehdit eden bir gecikmeye yol açmaktadır.

- Anayasa’nın 17’nci maddesi yaşam hakkını ve işkence yasağını güvence altına almaktadır.
- Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları, engelli bireylerin özgürlükten yoksun bırakıldıkları ortamlarda özel koruma tedbirlerine tabi tutulmasını zorunlu kılmaktadır.

- Cezaevinde kalamayacak kadar ağır sağlık sorunları yaşayan veya engelli olan hükümlülerin cezalarının toplum içinde infaz edilmesi hem insan onuruna uygunluk hem de hukuki y k ml l klerin yerine getirilmesi açısından gereklidir.

Bu değişiklikle, ağır hasta ve engelli hükümlüler için bekleme süresi ortadan kaldırılmakta, denetimli serbestlik mekanizması doğrudan devreye sokulmaktadır. Ayrıca, bu hallerin tespitinde yalnızca Adli Tıp Kurumu'nun tekeline bırakılmaması,  niversite hastaneleri, tam teşekküllü devlet hastaneleri ve bağımsız sağlık kurullarından alınacak raporların da geçerli kabul edilmesiyle hem daha hızlı hem de daha tarafsız bir değerlendirme sürecinin işletilmesi amaçlanmaktadır. Böylece hem hukuki eşitlik ilkesi güçlenmekte hem de devletin pozitif yükümlülüğü olan yaşam hakkını koruma sorumluluğ  yerine getirilmektedir.

MADDE 4- Cezaevlerinde engelli mahpusların erişilebilirlik, sağlık ve bakım ihtiyaçları yeterince karşılanmamaktadır. Mevcut kanun hükümleri genel sağlık hizmetlerini düzenlese de engelli bireylerin özel ihtiyaçlarını güvence altına almamaktadır.

Bu madde ile:

- Cezaevlerinde erişilebilirlik standartlarının uygulanması zorunlu hale getirilmektedir.
- Engelli mahpusların ihtiyaç duyduğ  araç-gereçlerin devlet tarafından sağlanması güvence altına alınmaktadır.
- Fiziksel rehabilitasyon, psikolojik destek ve özel bakım hizmetleri yasal güvenceye kavuşturulmaktadır.
- Cezaevi personelinin engelli hakları ve ayrımcılık yasağı konusunda düzenli ve zorunlu eğitim alması sağlanmakta, böylece engelli mahpusların haklarının korunması uygulamada da güvence altına alınmaktadır.
- Cezaevlerinde "Engelli Hakları Birimi" kurulması zorunlu hale getirilerek, bu alanda kurumsal denetim ve takip mekanizması oluşturulmaktadır.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin başlığına “hastalık” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya engellilik” ibaresi eklenmiş; birinci, üçüncü ve altıncı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(1) Akıl sağlığı hastalığı bulunan hükümlünün cezasının infazı geri bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar özgürlüğünden yoksun bırakılma sonucunu doğurmayacak biçimde, Türk Ceza Kanununun 57 nci maddesinde belirtilen sağlık kurumlarında veya uygun bakım ve tedavi merkezlerinde koruma ve tedavi altına alınır. Bu süreçte geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır.”

“(3) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen engellilik ve hastalık durumlarının tespitinde Adli Tıp Kurumu, üniversite hastaneleri, tam teşekküllü devlet hastaneleri ve bağımsız sağlık kurumlarının düzenlediği raporlar bağlayıcıdır. Bu kapsamdaki raporlar hakkında en geç 30 gün içinde değerlendirilerek karar verilir. Sağlık kuruluşlarınca onaylanan rapor üzerine, Cumhuriyet Başsavcılığınca geri bırakma kararı verilir. Geri bırakma kararı, mahkûmun tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Hastalık veya engellilik nedeniyle cezası ertelenen hükümlüler, talep etmeleri halinde ailelerinin yanında, uygun sağlık kurumlarında ya da bakım evlerinde yaşamlarını sürdürebilir. Bu süre zarfında tedavi, bakım ve fiziksel rehabilitasyon hakları Devlet tarafından karşılanır. Mahkûmun geri bırakma süresi içinde bulunacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Mahkûmun sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca veya onun istemi üzerine, bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet Başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelerle, bir süre bulunmadığı takdirde birer yıllık dönemlere göre bu fıkra yazılı usule uygun olarak inceletirilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığınca, bu fıkradaki hükümler uyarınca geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmun izlenmesine yönelik tedbirler, bildirim yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Bu fıkra yazılı yükümlülüklerle aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet Başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabilir.”

“(6) Maruz kaldığı ağır hastalık veya engellilik hali ceza infaz kurumu koşullarında hükümlünün yaşam hakkını, sağlık hakkını veya insan onuruna uygun yaşam koşullarını tehdit edecek nitelikteyse, hükümlünün cezasının infazı üçüncü fıkra belirlenen usule göre iyileşinceye kadar geri bırakılır.”

“(7) Cezaevine girdikten sonra engelli hale gelen hükümlülerin sağlık durumu özel olarak değerlendirilir ve bu kişiler hakkında tahliye süreci öncelikli olarak işletilir. Sağlık durumu veya engellilik nedeniyle cezaevinde kalamayacağı tespit edilen hükümlüler hakkında infaz derhal durdurulur. Engelli hükümlülerin tahliyesine ilişkin başvurular, en geç 30 gün içinde sonuçlandırılır.

(8) Bu maddenin uygulanmasında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları esas alınır. Hiçbir hükümlü, engellilik veya hastalık nedeniyle onur kırıcı, insanlık dışı muameleye maruz bırakılamaz.”

MADDE 2- 5275 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- 5275 sayılı Kanunun 105/A maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi yürürlükten kaldırılmış, üçüncü fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, fıkra yer

alan “diğer şartları da taşımaları hâlinde” ibaresi madde metninden çıkarılmış ve fıkranın son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“b) Maruz kaldıkları ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında yaşam hakkı, sağlık hakkı veya insan onuruna uygun yaşam koşulları tehdit altında olan hükümlüler,”

“Ağır hastalık, engellilik veya kocama hâli, Adli Tıp Kurumu, üniversite hastaneleri, tam teşekküllü devlet hastaneleri ve bağımsız sağlık kurullarının düzenlediği bir raporla belgelendirilmelidir.”

MADDE 4- 5275 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“Engelli hükümlü hakları

EK MADDE 2- (1) Ceza infaz kurumlarında “Engelli Hakları Birimi” kurulur. Ceza infaz kurumlarında görev yapan personele engelli hakları, insan hakları ve ayrımcılık yasağı konusunda düzenli ve zorunlu eğitimler verilir. Engelli hükümlülerin barınma, ulaşım, hijyen, tuvalet, banyo, yatak düzeni, sosyal aktiviteler gibi tüm ihtiyaçları erişilebilirlik standartlarına uygun olarak düzenlenir.

(2) Engelli hükümlülerin ihtiyaç duyduğu tıbbi cihazlar Devlet tarafından karşılanır ve ihtiyacı olanlara fizyoterapi, psikolojik destek, özel bakım ve fiziksel rehabilitasyon hizmeti sağlanır.”

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.